

MIQUELETS A LA GUERRA DEL FRANCES (1808-1814)

En aquest episodi bèl·lic de la nostra història, una confusió molt habitual es barreja els conceptes de miquelets i sometents. L'error pot vindre donat per la definició que rep el terme miquelet, en la G.E.C. hi llegim: *“Membre d'una milícia especial, de caràcter mercenari o, alguns cops, voluntari, reclutada per diputacions o juntes de guerra del Països Catalans per tal d'efectuar accions especials o de reforçar les tropes regulars”*

Varis motius van moure a batejar com a “miquelets” els soldats que formarien l'exèrcit que tenia que combatre a les tropes napoleòniques presents a Catalunya: el seu caràcter voluntari; la seva incorporació seria limitada a aquesta campanya¹; el record a la mobilització a la Guerra Gran²; i sobre tot psicològic, que no semblés que pertanyien a l'exèrcit espanyol, pel seu rebuig generalitzat. Com a cosa curiosa pot ser un cas similar a la decisió presa a França a l'inici de la Revolució, que canviaren el nom de “regiment”, de clares connotacions monàrquiques, pel de “semi-brigade”, mitja brigada, perquè, una brigada la formaven dos regiments, i una mitja brigada era un regiment. A la practica no canviava res.

Els miquelets que lluitaren en aquesta guerra, en el bàndol espanyol³, foren considerats infanteria de línia. Actuaren sempre incorporats al exèrcit regular espanyol, denominat “Ejército de la Derecha”⁴, sota el comandament del capità general de l'època. Pobra d'això es que els francesos els tractaren com a presoners de guerra amb les mateixes condicions que a la resta de soldats regulars. Molt diferent fou el tracte que rebien els irregulars, com els sometents i els incontrolats, els “brigants” eren penjats en el mateix lloc on eren capturats.

Terços de miquelets.

El 20 de juny de 1808 la *“Suprema Junta de Gobierno del Principado de Cataluña”*⁵, reunida a Lleida ha disposat la formació d'un exèrcit actiu de 40.000 miquelets, cridant a incorporar-se, com a voluntaris, a tots el homes de 16 a 40 anys, sense excepció de condició i preferint els solters dels casats, i els vidus sense fills. La resta, com a sometent, formarien un altre exèrcit de reserva. S'estima que en tot el Principat, uns 60.000 homes complien aquestes condicions.

Organització

El quaranta mil homes extrets del pobles formarien quaranta terços de miquelets d'un batalló de 1.000 homes, anomenats de Catalunya, com a mínim un per cada Corregiment. Cada Terç tindria deu companyies. Cada companyia, gaudiria d'un capità, un tinent, un alferes, un primer sergent, tres sergents, vuit caporals, dos timbalers, un capellà i un cirurgià.

La plana major de cada Terç seria nomenada pel capità general, els demás oficials, capità inclòs, serien nomenats per les juntes de cada Corregiment

¹ En l'exèrcit regular borbònic, el temps d'estar incorporat per lleva era de 5 a 8 anys.

² O de la Primera Coalició, contra la República Francesa (1793-1795)

³ Els miquelets al servei de Napoleó o del Govern de Catalunya, mereixen un altre estudi.

⁴ Segons el Decret de la Junta Central de 2 d'octubre de 1808, denominació de l'exèrcit espanyol que operava a Catalunya.

⁵ Coneguda per l'historiografia oficial com a Junta Superior de Catalunya, creada com a govern revolucionari del Principat.

A cada soldat se'l socorreria diàriament amb quatre rals de bitlló; el caporal en rebria cinc; sis el sergent i dos lliures de pa cadascú. Se'ls retindria un ral de bitlló cada dia per pagar el vestuari, quan les precisessin i la munició que malgastessin (si no era en acció de guerra). Si no necessitaven aquest import per calçar i vestir, se'ls retornaria cada tres mesos.

Els oficials dels terços rebrien el següents sous: els capitans, quinze rals de bitlló; els tinents, dotze; els alferes, nou; el capellà, dotze i el cirurgià, dotze.

Cada soldat, caporal i sergent tindria una jaqueta a l'ús corrent en cada Corregiment respectiu i en el seu collarí es posaria el nombre del terç en què servis. Els oficials havien d'adoptar el traje de vestir, si més no els colors i ornaments escollits pels soldats.

Reclutament

Per repartir entre els corregiments del Principat els 40.000 homes necessaris, seria a raó de set vegades la quota assignada en el repartiment de 1806.

Per distribuir el nombre de voluntaris que corresponia a cada poble es feria servir el padró resultant de l'aplicació de la reial ordenança de 27 d'octubre de 1800, per tal de proveir el reemplaçament anual de l'exèrcit, estipulava que els intendants de l'exèrcit i província havien d'ordenar als corregidors i justícies de la seva demarcació la formació exacta i diligent (8 dies després de rebre l'ordre) d'un padró del veïnat de cada poble. Tal padró hauria de contenir el nombre i dades pertinents de tots els veïns del poble, sense l'excepció dels absents i, per una major efectivitat, es comissionaria un encarregat de gestionar-lo i lliurar-lo a la justícia.

La circular enviada a cada Corregiment, datada el 20 de juny de 1808, per que aquests requerissin a cada poble el nombre d'homes què havien de incorporar-se a la capital de Corregiment o de partit, en el terme precís de sis dies. Cas de no presentar-se el nombre de voluntaris en el terme prefixat, es podrien cercar en pobles veïns, sense cap al·licient pecuniari i sense retardar la incorporació dels contingents.

El resultat de la crida de voluntaris fou més aviat pobre. Del 40.000 homes esperats, sols es presentaren 20.872 voluntaris (52,2%), repartits en 28 Terços.

Per exemple, en el Corregiment de Girona dels 5.911 efectius esperats, s'incorporaren 2.142 homes (36%), per això la seva Junta el 4 de juliol de 1808, publicà la proclama de Julià de Bolívar⁶ segons la qual qui presentés 50 homes armats aptes i d'edats compreses entre el 16 i 40 anys seria nomenat capità i podrien nomenar tinent i alferes. El que presentés 30 seria nomenat tinent i el que presentés 20, alferes.

També cridà als clergues per galvanitzar als voluntaris: *“Espera esta Junta que los Reverendos Curas Párrocos de ste Obispado exhortán a sus Feligreses en concurso de las Justicias, a qué los Soldados a porfía tomen este noble instituto para adquirir una gloria inmortal entre sus Patricios, haciendoles conocer, que, a más del honor que les resultará, harán un bien a la Patria sin igual”*, els deia Bolívar.

⁶ *Tinent del Rei i cap de la Junta Corregimental de Girona.*

Amenaça a cada poble de que si no disposava del nombre de miquelets requerits en vuit dies, les justícies respectives serien multades amb 50 lliures.

Segons *“Historia Organica de las Armas de Infantería i Caballeria”* publicat per D. Serafín María de Soto, comte de Clonard, considerada la “llista oficial”, degut a la gran desorganització i destrucció de documents, els terços mobilitzats al inici de la Guerra dels Francés, com infanteria de línia, son:

TREÇ DE MIQUELETS	CORONEL O PRIMER CAP	EFFECTIUS	REFORMA	REFOSOS O EXTINGITS
1r. de Tarragona	Melchior Rovira	956	07/09/1809	1ª Legió Catalana
2n. de Tarragona	Vicenç Amat	843	07/09/1809	1ª Legió Catalana
1r. de Lleida	Pablo Lago	987	07/09/1809	2ª Legió Catalana
2n. de Lleida	Antoni Vidal	981	07/09/1809	2ª Legió Catalana
3r. de Lleida	Pedro Llavanera	800	31/05/1809	1r. i 2n. Terç de Lleida
4r. de Lleida	Joan Baxet	620	31/05/1809	Caçadors de Catalunya
1r. de Girona	Ramon de Carles	1.028	10/12/1809	Extingit a Girona
2n. de Girona	Francesc Mª Milá	114	10/12/1809	Extingit a Girona
3r. de Girona	Francesc Ferrer i Pons	1.000	07/11/1809	Extingit
1r. de Vic	Josep Marcos de Sais	696	10/12/1809	Extingit a Girona
2n. de Vic	Didac O'Reylli	581	10/12/1809	Extingit a Girona
3r. de Vic	Ventura Dezcallar	800	07/11/1809	Extingit
1r. de Cervera	Antoni Viladomar	874	07/11/1809	1ª Legió Catalana
2n. de Cervera	Andreu Bacigalupi	800	10/12/1809	Extingit a Girona
1r. de Talam	Felipe de Fleires	544	10/12/1809	Extingit a Girona
2n. de Talam	Josep Mª Arce	750	10/12/1809	Extingit a Girona
1r. de Manresa	Bernat Tirell	781	07/11/1809	1ª Legió Catalana
1r. de Tortosa	Josep Montgrós	1.080	07/11/1809	Extingit
1r. de Mataró	Marià Pont i Ramis	256	07/11/1809	1ª Legió Catalana
1r. de la Seu d'Urgell	Tomas García	536	07/11/1809	1ª Legió Catalana
1r. de Berga	Pau Andreu	213	07/11/1809	1ª Legió Catalana
1r. de La Cerdanya	Francesc Gener i Pons	800	07/11/1809	2ª Legió Catalana
1r. de la Vall d'Aran	Joan Dueros	727	07/11/1809	2ª Legió Catalana
1r. de Barcelona	Josep Mateu	806	07/11/1809	1ª Legió Catalana
1r. de l'Empordà	Manel Montesinos	1.174	07/11/1809	Extingit
1r. d'Igualada	Antoni Soto	585	07/11/1809	1ª Legió Catalana
1r. de Figueres	Joan Clarós	750	10/12/1809	Extingit a Girona
1r. de Granollers	Francesc Barceló	790	31/05/1809	1r. Terç de Barcelona

Legions Catalanes

El 24 d'agost de 1809 el capità general Blake reorganitza el miquelets i crea quatre Legions Catalanes.

Cada Legió estaria composta per dos seccions d'infanteria de línia, amb 4 batallons; una secció d'infanteria lleugera, de 2 batallons; un esquadró de cavalleria lleugera i una companyia d'artilleria. Cada Legió estaria manada per un brigadier o un general de divisió i venia a ser un petit cos d'exèrcit operatiu, imitant l'organització francesa.

L'uniforme de l'infanteria estava compost per casaca i pantalons de color blau cel, amb armilla i corretges blancs; cada Legió tenia colors diferents en les seves divises, que son:

	Solapa	Collerí	Volta	Voravius
1 ^a Legió	Vermella	Vermell	Vermella	Vermells
2 ^a Legió	Atzur	Vermell	Vermella	Vermells
3 ^a Legió	Negra	Negra	Negra	Vermells
4 ^a Legió	Atzur	Negra	negra	Vermells

Els gastadors de cada una de les Legions tenien que portar la solapa, el collarí i les voltes de color groc.

L'infanteria lleugera portaria jaqueta en lloc de casaca i cartutxera ventral o canana, en lloc de la cartutxera en bandolera.

Les seccions de cavalleria lleugera estaven uniformades amb capot, dolman i pantaló de color blau cel; botó blanc i casc "Terleton". Les divises de la primera secció era el negra i per la segona el carmesí. El pantalons, a la saxona, amb viu del color de la divisa.

La **1ª LEGIÓ CATALANA**, quedà formada pels restes del:

- 1er. Terç de Miquelets de Tarragona
- 2n. Terç de Miquelets de Tarragona
- 1er. Terç de Miquelets de Manresa
- 1er. Terç de Miquelets de Cervera
- 1er. Terç de Miquelets de Mataró
- Terç de Miquelets de la Seu d'Urgell
- Terç de Miquelets de Berga
- Terç de Miquelets de Barcelona
- Terç de Miquelets d'Igualada

La **2ª LEGIÓ CATALANA**, quedà formada pels restes del:

- 1r. Terç de Miquelets de Lleida
- 2n. Terç de Miquelets de Lleida
- Terç de Miquelets de la Cerdanya
- Terç de Miquelets de la Vall d'Aran

De la **3ª LEGIÓ CATALANA** i de la **4^a**, no tenim notícies, per ara. Creiem que no arribaren a formar-se.

PARTICIPACIÓ EN COMBATS, BATALLES I SETGES

Formant part de l'exèrcit de maniobra, trobem la seva participació en:

2 d'octubre de 1808

En l'estat de forces de l'Exèrcit de la Dreta, trobem:

Avantguarda o divisió de l'Empordà: sota el comandament de Mariano Alvarez de Castro: Terços de Igualada, Cervera, Tarragona, Girona i Figueres.

I a la 4ª divisió, a Sant Jeroni de la Murtra, 3.710 miquelets sota el comandament de Francisco Milans del Bosch

26 de novembre de 1808

En el bloqueig de Barcelona, trobem:

A la 1ª divisió, Reding (de la dreta): 500 miquelets de Cervera i Igualada.

A la 2ª divisió, Caldagués (del centre): Miquelets de Lleida.

A la 3ª divisió, Wimpffen (esquerra del centre): Miquelets de Tortosa

I a la 4ª divisió, Laguna (esquerra): miquelets de Milans i Terç de Tarragona.

12 de desembre de 1808.

Els miquelets d'en Clarós, (1r. de Figueres) situats en observació a l'ermita de la Nostra Senyora dels Àngels per controlar els moviments del 7è. Cos de Saint-Cyr. Al intentat aturar -los a Calonge, foren derrotats per la divisió italiana de Pino.

15 de desembre de 1808.

Quatre batallons (Terços?) de Miquelets d'en Milans, a Trentapasses⁷ intenten aturar l'avançament del 7è. cos, però son rebutjats per la divisió Pino, avantguarda de Saint-Cyr.

16 de desembre de 1808.

Batalla de Llinars/Cardedeu.

El Terç de Vic forma l'ala esquerra del desplegament del general Vives, per aturar a Saint-Cyr. Atacats els miquelets per la brigada Fontane, provocà la seva fugida en desbandada, i la derrota dels espanyols.

21 de desembre de 1808.

Batalla de Molins de Rei

Derrota de Reding a mans de Saint-Cyr.

17 de febrer de 1809

Combat de Capellades

El 1r. Terç de Barcelona amb els *Granaderos Provinciales de Castilla la Nueva* i una partida de sometents, son derrotats per la divisió Chabot del Cos de Saint-Cyr.

A partir d'aquell moment, les unitats de miquelets, foren destinades a la defensa de places fortes i fortaliseses, substituint a les unitats de l'exèrcit espanyol ocupades a aquesta tasca.

En la nova missió, els miquelets patiren tremendes pèrdues, entre baixes i presoners.

Fins ara tenim comptabilitzats:

En la rendició de **Roses**, el 5 de desembre de 1808: Destacaments dels Terços de Lleida, Igualada, Berga i Figueres; foren baixa o presoners.

⁷ Coll situat en l'actual municipi de Vilalba Sassera, entre Sant Celoni i Llinars del Vallès, en el canvi de conques del Mogent i La Tordera

La caiguda de **Girona**, el 11 de desembre de 1809 : comportà la desaparició de 8 terços (1r. de Girona, 2n. de Girona, 1r. de Vic, 2n. de Vic, 2n. de Cervera, 1r. de Talarn, 2n. de Talarn, i 1r. de Figueres)

La rendició de la fortalesa de **Hostalric**, el 12 de maig de 1810: desapareix el 3r. de Girona.

La capitulació de **Lleida**, el 14 de maig de 1810: 2 terços s'extingeixen (2 batallons de la 1ª Legió Catalana)

A **Tortosa**, el 2 de gener de 1811: desapareixen 8 terços.

La presa de **Tarragona**, el 29 de juny de 1811: comportà la pèrdua de 3 terços

La caiguda de la plaça d'armes de **Figueres**, el 19 d'agost de 1811: 4 terços. (2ª Legió Catalana)

Extinció dels Miquelets.

Després de la caiguda Tarragona i de Montserrat, els 585 miquelets que restaven en actiu, el 25 de setembre de 1811 formaren el regiment d'infanteria lleugera "CAZADORES DE CATALUNYA", d'un sol batalló sota el comandament de Josep Mansó, dintre de la reorganització del exèrcit espanyol portada a terme pel capità general Luis de Lacy a la serra de Busa (Solsonès)⁸, per continuar la lluita i recuperar el Principat de Catalunya pel regne d'Espanya.

Conclusions

- a) El nombre de "voluntaris" presentats no compleix les expectatives generades, ni amb les mesures coactives imposades. Demanar 40.000 voluntaris sobre 60.000 possibles, sembla, si mes no, temerari. El Principat perdria la majoria de la força de treball.
- b) Una consideració ha tenir en compte, quina part s'allistà per la remuneració i quina per esperit patriòtic.
- c) La dificultat d'incorporar: 40 comandants, 400 capitans, 400 tinentes, 400 alferes o 400 cirurgians, sembla una tasca quimèrica, si considerem el "fervor" militar dels catalans.
- d) La seva eficàcia en batalles campals, no fou l'esperada. El motiu principal pot ser degut a la falta d'instrucció, en aquella època una unitat d'infanteria de línia necessitava un any d'instrucció, així com la gran dificultat de comptar amb el nombre suficient d'oficials aptes.
- e) Si la història oficial diu que portaren el pes de la lluita contra l'invasor francès, conjuntament amb el sometent; només tenim de comparar el quadre següent, que pot servir, amb totes les reserves necessàries, com a baròmetre de la voluntat dels catalans ha participar, amb les armes a la ma, al costat del bàndol "patriota":

⁸ Últim reducte espanyol organitzat, que rebé el nom de "Covadonga" català. També fou un camp de presoners francesos, " *Mourir a Busa et resurgir à Paris*". I fou el primer lloc del regne d'Espanya on es proclamà la Constitució de Cadis.

“Estados de organización y fuerza de los ejércitos beligerantes en la Península durante la guerra de España contra Bonaparte, Por la Sección de Historia Militar en 1821, Barcelona 1822”,(*) trobem:

Data	Capità general	Total Homes	Total cavalls	Batallons Exèrcit	Esquadrons Exèrcit	Terços Miquelets	Batallons Legions Catalanes
10/1808	M. Palacio	18.264	606	14	6	7	
25/10/1808	Vives	20.331	780	16	7	12	
25/01/1809	Reding	33.338	?	29	17	15	
08/1809	Blake	29.126	1.959	27	17		
15/06/1810	O'Donell	40.680	2.562	39	25		12
15/08/1810	O'Donell	37.761	2.562	38	21		15
01/01/1811	Campoverde	41.193	2.353	26	23		15
15/05/1811	Campoverde	31.230	2.058	28	23		13
07/1811	Lacy	14.000					1
13/05/1813	Copons	17.174	552	17	7		
01/1814	Copons	18.207	632	19	3		
05/1814	Copons	27.495	1.206	19	3		

(*) Sembla que solament contempla els terços de miquelets operatius en cada moment.

Dos temes queden oberts. Un, i de molt interessant, es conèixer el disti de tant nombre de presoners, que foren traslladats a França a llocs prou allunyats de la frontera, per evitar la seva evasió. L'altra pot ser l'estudi de com afectà als Terços de Miquelets, el fenomen de la deserció.

Arenys de Munt, juny de 2006
Gustau Adzerias i Causi

Fons documentals:

- **Guerra de la Independencia**, Gomez de Arteché.
- **Historia Orgánica de las Armas de Infantería y Caballería**, Conde de Clonard. "llista oficial".
- **Uniformes españoles de la Guerra de Independencia**, José Mª Bueno Carrera.
- **L'armée espagnole 1808/14**, Philippe Borreil.
- **Guerra de la Independencia**, Servicio Historico Militar.
- **Historia de la Guerra de la Independencia en el antiguo Principado**, Adolfo Blanch.
- **La defensa del Corregiment de Girona durant la Guerra del Francès**, comunicació fet per Montserrat Jiménez Sureda, (U.A.B.) en el Congrés "Ocupació i Resistència a la Guerra del Francès (1818-1814)", Barcelona, 5-8 d'octubre de 2005.